

MENTALNA HIGIJENA

1

- **POREMEĆAJI LIČNOSTI I PONAŠANJA ODRASLIH**
- **TRETMAN**
- **DISKUSIJA: socijalni problemi i mentalno zdravlje**

F6x POREMEĆAJI LIČNOSTI I PONAŠANJA ODRASLIH

2

Poremećaji koji teže **postojanosti** i predstavljaju izraz karakterističnog **životnog stila** osobe, njenog **odnosa prema sebi i drugima**. Neka se javljaju rano, druga su stečena tokom života.

F60 Specifični poremećaji ličnosti

F61 Mešoviti i drugi poremećaji ličnosti

F62 Trajne promene ličnosti, koje se ne mogu pripisati oštećenju ili bolesti mozga

F63 Poremećaji navika i impulsa

F64 Poremećaji polnog identiteta

F65 Poremećaji seksualne preferencije

F66 Psihološki poremećaji i poremećaji ponašanja povezani sa seksualnim razvojem i orijentacijom

F68 Drugi poremećaji ličnosti i ponašanja odraslih

F69 Nespecifikovani poremećaji ličnosti i ponašanja odraslih

F60 - Specifični poremećaji ličnosti

3

Ozbiljni poremećaj **karakterološke** konstitucije i **bihevioralnih** tendencija osobe koji obično uključuje **više** aspekata osobe i skoro uvek je u vezi sa značajnim **ličnim i socijalnim problemima**

- Izraženi **disharmoničani** stavovi i ponašanja;
- Abnormalni obrazac ponašanja je **stalan i dugotrajan**, sveobuhvatan i jasno neprilagođen u širokom opsegu ličnih i socijalnih situacija
- Počinju u **detinjstvu** ili **adolescenciji** i **nastavljaju** se u odraslom dobu
- Vrste: **paranoidni** PL; **shizoidni** PL (adhedonija, ravnodušnost, nema bliskih odnosa,...); **disocijalni** PL (antisocijalni PL); emocionalno **nestabilni** PL (mipulsivni i granični tip); **histrionični** PL (dramatizacija, zavodljivost...)...

F60.0 Paranoidni poremećaj ličnosti

4

- Preterana osetljivost na osujećivanje i odbijanje
- Tendencija ka stalnoj krivici, nezaboravljanju uvreda, povreda i poniženja
- Sumnjičavost, kognitivne distorzije – neprijateljstvo drugih
- Ratobornost, neprimereno insistiranje na pravima
- Ljubomora
- Egocentričnost, preterana sopstvena važnost
- Preokupanost nepotvrđenim “konspiracijama”

F60.1 Shizoidni poremećaj ličnosti

5

- Adhedonija
- Emocionalna hladnoća, ravnodušnost
- Nemogućnost izražavanja osećanja
- Ravnodušnost na pohvalu i kritike
- Izbor usamljenih aktivnosti
- Preokupiranost fantazijama i introspekcijom
- Nedostatak bliskih interpersonalnih odnosa

F60.2 Disocijalni poremećaj ličnosti

6

Izražena:

- Gruba nezainteresovanost za osećanja drugih
- Neodgovornost i nepoštovanje pravila
- Nemogućnost održavanja trajnih veza
- Niska tolerancija na frustracije
- Sklonost ka okrivljavanju drugih

F60.3 Emocionalno nezreli poremećaj ličnosti

7

- **Impulsivni tip:** izražena impulsivnost, emocionalna nestabilnost, nasilno, preteće ponašanje kao reakcija na kritike od strane drugih
- **Granični (borderline) tip:** emocionalna nestabilnost, hronično osećanje praznine, predstava o sebi, ciljevi i unutrašnje sklonosti nejasne ili poremećene, sklonost uspostavljanju intenzivnih i nestabilnih odnosa

F60.4 Histrionični poremećaj ličnosti

8

- Samo-dramatizacija
- Sugestibilnost
- Površan i labilan afekat
- Kontinuirano traženje uzbuđenja, priznanja, pažnje
- Neodgovarajuća zavodljivost
- Preterana pažnja za fizičku privlačnost

F60.5 - Anankastični poremećaj ličnosti

9

- Sumnja i opreznost
- Preokupiranost detaljima
- Preterani perfekcionizam
- Preterana savesnost
- Preterana pedantnost i poslušnost
- Preterana rigidnost
- Namećuće uporne neprijatne misli i impulsi

F60.6 Anksiozni poremećaj ličnosti

10

- Perzistirajuća i sveobuhvatna napetost i strah
- Verovanje u sopstvenu neprikladnost, inferiornost
- Preokupiranost kritikom ili odbačenošću
- Ograničeni životni stil zbog potrebe za sigurnošću
- Izbegavanje interpersonalnih odnosa zbog straha od kritike, neodobravanja, odbacivanja

F60.7 Zavisni poremećaj ličnosti

11

- Podsticanje ili dozvoljavanje drugima da donose većinu važnih odluka
- Podređivanje sopstvenih potreba drugima od kojih zavisi
- Nespremnost da nešto zahteva od osoba od kojih zavisi
- Nelagodnost i bespomoćnost kada su sami
- Preokupiranost strahom od napuštanja od strane bližnjih
- Ograničena sposobnost donošenja svakodnevnih odluka

F62 - Trajne promene ličnosti...

12

F62 - TRAJNE PROMENE LIČNOSTI, koje se ne mogu pripisati oštećenju ili bolesti mozga:

- značajna promena ličnosti
- kod osobe koja prethodno nije imala poremećaje ličnosti
- posle patogenog iskustva
 - katastrofičnog događaja ili
 - prologniranog stresa ili
 - ozbiljne psihijatrijske bolesti
- udružena sa nefleksibilnim, maladaptivnim ponašanjem, koje nije postojalo pre patogenog iskustva

F63 Poremećaj navika i impulsa

13

Heterogena kategorija, poremećaji koji se ne mogu drgde kalsifikovati

Karakteristike:

- **ponovljeni** postupci
- koji nemaju jasnu **racionalnu motivaciju**
- koji **štete** interesima sebe i/ili drugih ljudi

Vrste:

- F63.0 - patološko **kockanje**
- F63.1 - patološko **podmetanje požara**
- F63.2 - patološka **krađa (kleptomanija)**,
- F63.3 - **trichotillomania** (čupanje kose do приметnog gubitka kose)

F64 - Poremećaj polnog identiteta

14

Vrste:

- **F64.0 - TRANSSEKSUALIZAM:** želja da se **živi i bude prihvaćen** kao osoba suprotnog pola, želja za permanentnom polnom promenom
- **F64.1 - TRANSVESTITIZAM sa dvostrukom ulogom:** oblačenje **odeće suprotnog pola** da bi se uživalo u privremenom doživljaju pripadnosti suprotnom polu; bez želje za permanentnom polnom promenom niti hirurškom intervencijom
- **F64.2 - POREMEĆAJ POLNOG IDENTITETA U DETINJSTVU:**
 - Prvi put se manifestuje za vreme ranog detinjstva
 - Perzistirajuća i intenzivna nelagodnost oko sopstvenog pola, želja da se pripada suprotnom polu (retko)

F65 Poremećaji seksualne preferencije

15

F65.0 Fetišizam - neživi objekti kao stimulansi seksualnog uzbuđenja i zadovoljstva

F65.2 Egzibizionizam - rekurentna ili perzistirajuća tendencija ka pokazivanju sopstvenih genitalija nepoznatim osobama ili osobama na javnim mestima, bez napere da se ostvari bliži seksualni kontakt

F65.3 Voajerizam - rekurentna ili perzistirajuća tendencija ka posmatranju drugih osoba u toku seksualnog čina ili intimnog ponašanja

F65.4 Pedofilija – izbor dece kao seksualnih objekata, obično prepubertetskog ili ranog pubertetskog uzrasta

F65.5 Sadomazohizam – prioritetni izbor seksualne aktivnosti uključuje izazivanje bola, ponižavanje ili potčinjavanje

- **Sadizam** – preferencija da se **izvodi** ovakvo ponašanje
- **Mazohizam** – preferencija da se bude **objekat** ovakvog ponašanja

F66 Psihološki poremećaji i poremećaji ponašanja povezani sa seksualnim razvojem i orijentacijom

16

Seksualna orijentacija – seksualno interesovanje za neki pol

F66.0 Poremećaj seksualnog sazrevanja: nesigurnost oko sopstvenog polnog identiteta ili seksualne orijentacije koja osobu čini anktisoznom; najčešće kod adolescenata ili kod osoba koje posle stabilne seksualne orijentacije otkrivaju da se ona menja

F66.1 Ego-distona seksualna orijentacija:

- jasna seksualni identitet ili seksualna orijentacija
- osoba želi da su drugačiji zbog udruženih psiholoških ili bihejvioralnih poremećaja

⇒ Seksualnu orijentaciju ka istom polu samu po sebi ne treba smatrati poremećajem!

F66.2 Poremećaj seksualnih odnosa: abnormalnosti polnog identiteta/seksualne preferencije uzrokuju teškoće u uspostavljanju ili odražavanju veze sa seksualnim partnerom

TRETMAN

17

I KORAK: PROCENA: DIJAGNOZA I PROGNOZA

- Donosi **olakšanje** jer je problem otkriven i prepoznat
- Otvara mogućnosti za neke **beneficije** (tretman, bolovanje)
- Daje **informacije** o prirodi i poreklu poremećaja
- **Prognoza**: dobra ohrabruje pacijenta, loša ih obesrahruje
- Omogućava **planiranje** tretmana
- Povećan **rizik od stigmatizacije** i karijere bolesnika ⇒ dijagnoza samo:
 - Ako postoje **prepoznatljivi sindrom** (sklop) **simptoma**
 - Ako simptomi imaju **značajan negativan uticaj na funkcionisanje** (vidi definicije mentalnog poremećaja)

II KORAK: UPUĆIVANJE NA TRETMAN

III KORAK: TRETMAN, ciljevi:

- poboljšanje **funkcionisanja** osobe
- **gubitak simptoma**

Terapijski postupci i procedure

18

- **Individualna** psihoterapija
- Terapija/savetovanje **roditelja** maloletne dece
- **Porodična** terapija
- **Grupna** terapija dece i/ili roditelja
- **Bihejvioralna** terapija
- **Kognitivno-bihejvioralna** terapija
- Farmakoterapija
- Defektološki tretman
- Specijalno-pedagoški tretman
- Lečenje u okviru dnevne bolnice
- Lečenje u okviru stacionarnog odeljenja

Socijalni problemi i mentalno zdravlje

19

Diskusija:

- Siromaštvo
- Rasizam/etnocentrizam
- Rat
- Beskućništvo
- Zatvor
- Imigracija
- Zlostavljanje dece
- Partnersko nasilje
- Nasilje u zajednici

LITERATURA

20

- Deušić-Popović, S. (1999), Problemi mentalnog zdravlja dece i adolescenata, Beograd, Institut za mentalno zdravlje.
- MKB - 10 – Uputstva za dijagnostiku i vođenje mentalnih poremećaja u primarnoj zaštiti. Beograd, Institut za mentalno zdravlje.
- ICD-10 Klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.